

An impressionistic painting of a bridge over a river. A train is crossing the bridge, and a large bottle is in the foreground on the right. The sky is filled with soft, blended colors of blue, white, and yellow. The brushstrokes are visible and expressive.

anna vovsová
viadukt

**P R
O S T
O R**

**P R
O S T
O R**

Anna Vovsová

P R
O S T
O R

Anna Vovsová
Viadukt

Praha, 2025

**P R
O S T
O R**

Knihu finančně podpořilo
Ministerstvo kultury České republiky

**MINISTERSTVO
KULTURY**

© Anna Vovsová 2025

© PROSTOR 2025

ISBN 978-80-7260-642-9

KDYŽ JSEM OPOUŠTĚLA ANALOGOVÝ SYSTÉM, připadala jsem si jako zrádkyně, ale koneckonců ani ten jsem nedokázala pochopit, hluboce a úplně, i prostý přenos objektu světlem je nad moje chápání. A ne že bych byla tak omezená, tedy aspoň doufám! Jen jsem nikdy nebyla ochotna přijmout jako fakt, že optika funguje zkrátka tak a tak. Viděla jsem v tom něco nevysvětlitelného, něco, čemu by nejspíš odpovídalo slovo zázrak. Bezpochyby k tomu přispěl zážitek z dětství, který se odehrál v takový ten den na začátku jara, kdy se lidi buď pustí do úklidu zahrady, rozběhnou se po parcích, vyjedou z města, anebo se utemují uvnitř domu, aby k nim ta krása nedolehla, protože je nesnesitelná, protože vedle ní všechno ztrácí smysl. Právě v takový den se matka se mnou zavřela v pokoji. Zatáhla závěsy, tlusté tmavé závěsy, proboha, buď zticha, žadonila a zacpávala si uši, sebemenší zvuk jí prý dělal v hlavě díru. Představovala jsem si to, mámu s hlavou jako cedník, v té černočerné tmě se nedalo dělat ostatně nic jiného než si představovat, nakonec jsme obě usnuly. Když jsem se probudila, matka vedle mě pravidelně oddechovala, už nefňukala, ani sebou ve spaní neházela. Pokoj byl pořád zatemněný, a přece o něco světlejší. Chvilí trvalo, než jsem zjistila, odkud ten zdroj

světla vychází. A potom jsem to uviděla: na stěně naproti oknu vyrostl strom se spleť čerstvě olisťných větví a větviček! Chvíli jsem si myslela, že se mi to zdá. Jenže ten strom nebyl žádný sen ani výmysl, moc dobře jsem ho znala, kdykoli jsem se podívala z okna, stál tam. Ten na zdi v pokoji byl úplně stejný, až na to, že stál korunou na koberci. Jako by se mu mě zželelo a vklouzl za mnou, když bylo tak hezky a já byla zavřená v tom černém pokoji. Chtěla jsem probudit mámu a ten zázrak jí ukázat, ale když jsem do ní šťouchla, otočila se na druhý bok a jen něco zamumlala. Obraz stejně za chvíli zmizel a matku probudilo bubnování deště na střeše. Až mnohem později jsem nerada připustila, že v závěsu, v tom chytači prachu a světla, jak mu říkal otec, musela být dírka, která tu krásu přivedla za mnou. Žádný zázrak to tedy nebyl, pokud zázraky nenazýváme optickými jevy.

Hana Malínská: *Camera obscura*.
Sborník Foto/grafie, Praha 2002

Viadukt

NEŽ HANA NASTARTUJE, chvíli sedí v autě jen tak, s očima upřenýma k oknům ve třetím poschodí. Před odchodem zkontrolovala, jestli nenechala zapnutý sporák a jestli má pes v misce dost vody. Na konečcích prstů cítila ještě vlhkou hlínu, jak se ujišťovala, že rostliny jsou zalité. Do záchodové mísy těsně předtím, než za sebou zabouchla dveře, vchrstla nějaký sajrajt, který zaručoval, že zlikviduje všechny bakterie. Její bakterie. A samozřejmě ze sítka ve vaně vytahala uvízlé vlasy, chloupky a ztuhlou mýdlovou pěnu. Ručníky a ložní prádlo hodila do pračky hned ráno, teď už se to sušilo. Veškeré svoje ošacení probrala minulý týden. Odvezla ho do sběrného kontejneru, včetně bot, papučí, slaměných klobouků a plavek odkazujících na jakési prázdniny kdesi na jihu. Nechala jen nové nebo téměř nenošené věci. Spodní košíčky, která se s ní táhla skoro celý život, dostala ji v šestnácti od matky, se ale zbavit neuměla. A i když se mezi tím vším dokonalým prádlem vyjímala jako štvaná příbuzná, krajka ve výstřihu byla rozervaná a z bočních švů plandaly cáry, položila ji na samý vrcholek jedné z úhledných hromádek v prádelníku. Vydrhla chlorem zažloutlé spáry kolem vany a vycídila nádobí. Se zavřenýma očima přejížděla prsty po vnitřních i vnějších stěnách hrnců,

aby případné hrbolky uvízlého jídla odstranila. Vyleštila sklenice, i ty, které po léta zůstávaly netknuté v zadním šiku v kredenci – v posledních letech nemívali skoro žádné hosty, rozhodně ne tolik, aby se použilo všechno sklo. Umyla veškeré plochy, na nichž po ní mohly zůstat šmouhy, zasklé kapky, otisky prstů, dech, cokoli organického, biologického, hmatatelného, když už tam po ní zbudou všechny ty obrazy, výjevy, scény, které sice hmatatelné nejsou, ale prožít je svým způsobem znovu lze, záleží na intenzitě vzpomínky.

Kromě dokladů, mobilu, navigace a peněz na benzin a kafe nepotřebovala nic, takže ji nezaměstnávalo, jestli na něco nezapomněla. Prostě se před cestou chtěla jen zastavit, posedět. Jako v Olšové na začátku devadesátých let, když jí Táňa s Vasilem předávali dům. Čerstvě omítnutý zářil do daleka. Jakmile přijela, hned všeho nechali, právě pálili pytle od vápna, a rozběhli se k ní. Takhle ji nikdo nikdy nevítal, ani když se vrátila jako malá z tábora, kůže napuchlá, požahaná, jak se při nějaké hře schovala mezi kopřivy. Do Olšové přijela zřejmě o něco dřív, než počítali, a tak jakmile ji k sobě přitiskli a zahrnuli sladkými slovy – vyrozuměla, že jí zhruba říkají *holubičko, vzácná paní, duše milá, přijela jste, jak jste slíbila, dobrodějko*

naše –, začali přebíhat sem a tam, Táňa uhrabávala zem, Vasil v rychlosti vybíral z trávy kousky igelitu, zátky od piva a nedopalky, aby po nich nezůstalo ani smítko, aby na ně mohla být pyšná, když jim projevila takovou důvěru a svěřila jim dům.

Netroufala si vejít dovnitř, čekala venku, až se sbalí, ještě to bylo jejich území. Teprve když ji výslovně vyzvali, aby šla dál, překročila práh. Poseďme, chvilku posedíme, pokynuli jí, aby si sedla na židli naproti nim, a chvíli zůstali mlčky.

Co se jí v tu chvíli honilo hlavou, si už nepamatuje. Snad měla radost, jak dům prokoukl. Když ho s Davidem koupili, většina přátel a příbuzných si klepala na čelo, co za starost si naložili na hrb, když se může konečně cestovat a žádných soukromých ostrůvků už není třeba. Ale oni si užili cestování až až, teď naopak chtěli mít pro změnu něco vlastního: dům, studnu, kus země. Aniž si to řekli takhle doslova, vnímali to stejně, aspoň v tomhle byli zajedno, blesklo jí hlavou, takže jakmile se naskytlo na prodej stavení s dvorem chráněným zdí a vzrostlými kaštany, neváhali a ten vlhký dům včetně ovocného sadu splývajícího na jižní straně s volnou krajinou koupili. Dům se jim během pár let podařilo natolik zvelebit, že časopis *Venkov* chtěl otisknout jeho fotky jako příklad

citlivé rekonstrukce, při níž majitelé dbali na zachování původního rázu, ovšem ne na úkor pohodlí a světla. Nakonec ten článek nevyšel, pro samou reklamu na něj nezbylo místo, ale oni byli rádi – co je komu po jejich chalupě?

Ale taky dost možná, jak tak proti těm Ukrajincům seděla, se cítila nesvá, že je najala především jako levnou pracovní sílu. Ještě si nezvykla, že se svět změnil a ona se takřka ze dne na den ocitla na straně těch šťastnějších.

„Copak si nepamatuješ, jak jsi za pár franků přebalovala pana Laurenta? Jak jsi plnila všechny jeho vrtochy?“ vyjel na ni David, když se mu svěříla, že se v pozici *paní* necítí dobře.

„Možná právě proto,“ řekla a za Davidovými zády zaplatila Vasilovi dvakrát tolik, než na čem se původně domluvili.

Nejvíc ji udivilo, když zjistila, jak málo stačí, aby člověk přišel o něco, k čemu přilnul a o čem si bláhově myslí, že je to navždycky. Tenhle pocit se jí pak vrátil ještě několikrát, když se na obzoru vyskytl nějaký Davidův nový objev a hrozilo, že se domu zmocní. Namátkou si vybavila vdovu, která Davidovi zobala z ruky tak vehementně, že se k ní na pár měsíců odstěhoval. A taky tu děsnou prodavačku z konzumu naproti jejich bytu nebo

světlovlásku s postiženým synem, která ovšem nenesla trvalejší vztah, takže i tenhle poměr záhy pominul. Kolikrát se s Olšovou v duchu loučila, ale nakonec to pokaždé dopadlo tak, že nová známost Davida omrzela a on se vrátil zase k ní.

Nejvíc by se jí stýskalo po zarostlém chodníčku lemujiícím zápraží, po trávě prorůstající mezi kameny. Jednou, v hrozně předtuše, že si David do domu přivede jinou ženu, vjela sekačkou do záhonu jahod, protože nenesla pomyslení, že by úrodu sklízela jiná. David to pak dával známým k dobru jako příklad regenerace – jahody i jejich vztah se na čas občerstvily.

Otočila klíčkem v zapalování a auto se rozjelo. Tak si to v hlavě přehrávala už dobrý rok. Že prostě otočí klíčkem a odjede. A za sebou nechá úplně všechno. Ale že to půjde tak snadno, si nepředstavovala. Přinejmenším jí mělo znít v uších, jako když se odlupuje lišejník od kůry stromu a jemně praská. Ani úpěnlivým kňučením psa, který se měl podle jejích předpokladů drát oknem na ulici, se nemusela zabývat. Když odcházela, jen se převalil z boku na bok, nezdržoval ji. Vůbec nic ji nezdržovalo, a hlavně vůbec nic ji nemohlo zadržet.

Provoz byl plynulý, během chvíle se dostala

na městský okruh, nedbá na omezení rychlosti, navigace výhrůžně zapípá, aspoň někdo na ni reaguje, projede jí hlavou jako už tolikrát. Výpadek na sever je téměř prázdná, takže se nemusí soustředit na řízení, klidně se může posouvat v čase sem a tam.

Tak třeba včera touhle dobou, a přece teď, právě teď, když se jí to právě teď odvíjí za očima, stojí za výlohou Eviny kavárny a vidí sebe, Hanu, s hlavou přilepenou na skle. Do téhle velké čtvercové místnosti se lidé na začátku devadesátých let hrnuli jako mury ke světlu. Když nebylo dost židlí, sedli si na zem, na parapety oken nebo si brali sklenice ven, všechno bylo povoleno, mezi stoly se proplétali psi a děti, tu žízeň po pocitu, že je všechno možné, zchladili právě tady, u Evy, její mladší sestry, jež všechny překvapila, když si jako jedna z prvních otevřela to své *Kafe/Krám*. Vlna zájmu o takové lehkou rukou nahozené podniky už dávno opadla, během pár let jich v okolí vyrostlo jako hub po dešti, dnes sem zajde jen pár nejvěrnějších.

Hana tedy stojí za výlohou Eviny kavárny a dívá se na Davida, svého muže, a Báru. Vynořili se z šera parku naproti, o něčem se dohadují, Bára k Davidovi vzhlíží, je o hlavu menší, bylo jí

patnáct, možná ještě roste, přeroste Davida, kdo ví. Ale teď k němu vzhlíží, hoří jí tváře, on nesouhlasně kroutí hlavou, nechce se dát přesvědčit, hádají se, děvče kopne do dlažební kostky, proč proboha říká „děvče“, vždyť je to Bára, zřejmě se právě dozvěděla, že David nemá rád strnulé tváře. Strnulé krajiny. Ale co jiného fotky jsou? *Když tak zamrzlé mžiky, v tom je velký rozdíl!* úplně slyší Davida, i na dálku je vidět, jak se na Báru blahosklonně usmál. Už pátým rokem učí na výtvarné škole volnou fotografii. Na pracích studentů, tím spíš na pracích neteře své ženy nenechá nit suchou, zahrnuje je jízlivými poznámkami, občas prý některá holka vyběhne ze třídy s pláčem. David umí slovy drtit, mučit, masakrovat. Hana přes výlohu pozoruje, jak Bára na protějším chodníku na Davida něco křičí, stále je zahaluje stín stromů, on jen zatvrzele kroutí hlavou, ne, nepřesvědčila jsi mě, nesouhlasím s tebou.

Byly doby, kdy se takhle hádal s ní, ale to je už dávno. Vzmáhá se v ní lítost. Je jí jedno, že si toho všimne Eva, stojí teď vedle ní, mačkají nosy na sklo, jedna se usmívá, druhá slzí, přestože vidí totéž. Eva je po otci, veselá a bezstarostná, z ničeho si nic nedělá. A vnadná, odjakživa byla vnadná.

„Už ses taková narodila, máma ti uháčkovala

růžovou podprsenku, tááákhle velikou!“ řekla jí kdysi Hana a Eva se tomu chechtala, zbožňovala ty její fantazie, jako jediná se jim smála, ostatní nad nimi tak akorát kroutili hlavami, v rozpácích uhýbali očima nebo si pokoutně vyměňovali tázavé pohledy. Do Evy se kluci zamilovávali na první pohled. Hany se ostýchali. Nerozuměli jí. A ani jí dost možná rozumět nechtěli. Byla zamlklá, jen občas ji popadl neovladatelný záchvat smíchu nebo smutku, někdy jedno přešlo v druhé. Vymýšlela hry a Eva je s ní hrála. Pro každou se hned nadchla. Hrála by ostatně cokoli, jen aby se Hana zase nepropadla do těch svých houštin. Tak si Eva jako malá představovala Haninu duši – temné houští, jímž se jen obtížně prodere zastřený paprsek, jako hradbu živých plotů z pichlavých větviček natěsnaných k sobě tak hustě, že ani když na ně položíš tvář, oko za nimi nevidí vůbec nic. Jejich uspořádání je matoucí, nejsou zorganizovány do kruhu nebo čtverce jako většina labyrintů, tyhle se nikdy nepropojí, je to závitnice.

„Ven se dostaneš, jen když se vzepřeš nohama a zády se protlačíš skrz. Hlavně se nesnaž dojít na konec! Závitnice nemají konec přece!“ křičí Eva a tahá Hanu z postele.

„Nech ji, ono ji to zase přejde, má jen takovou náladu,“ radí matka.

Byly si blízké. Nejbližší na světě. Tak proč ji tu Hana nechala? S chřadnoucími rodiči v domě, kde se začínalo postupně všechno rozpadat. Šest let se neviděly, jen si psaly nebo volaly, pokud měla Hana na známku nebo minci na telefon. Eva jí nikdy nevyčetla, že je opustila, a když si Hana našla konečně kluka, přestala se budit hrůzou, že je v té dálce sama.

S Davidem se Hana seznámila díky společným známým, kteří je pozvali na venkov, zřejmě se už nemohli dívat na to, jak jsou ti dva mladí Češi v cizině ztraceni. Do Paříže odjeli už spolu. *V kupé jsme seděli naproti sobě, dotýkali se koleny, měla jsem dojem, že se mu oči zapouzdrily takovou tou blankou, které se říká, tuším, mázdra, povlakem, který nevidí nic než sex,* napsala Hana Evě v dopise, který prý nikdy nedošel.

David se krátce nato stal Haniným *kolegou*, jako ze zdvořilosti, zamilovanosti nebo vděčnosti, že konečně někoho má, všem představovala. Tak dlouho se hledali, až se našli, říkalo se o nich. Jsou symbiotičtí, jeden bez druhého by nemohl tvořit, psali o nich o deset let později teoretikové umění. Jsou jako borovice a jmelí, myslela si Eva.

David svým semenem přilnul k Hanině kůře a začal v ní klíčit. Na jaře se pak jako vyrašená přísavka pohroužil do jejího srdce, v další fázi pronikl do její nervové soustavy, nakonec se připojil k Haninu cévnímu svazku, odkud posléze odebíral vodu, respektive nápady. Přesto byl označován za *hnací motor té neobyčejné, v mnoha ohledech průkopnické dvojice*, jak se o nich psalo začátkem 90. let v odborném tisku v Čechách.

Proslavila je *Francouzská etuda*, jejich první společná práce v emigraci. Spočívala v nahodilém výběru adresy, jež se po dvanáct následujících měsíců stala objektem jejich zájmu. Hana ten nápad dostala, když na jednom z pařížských předměstí objevila opuštěný sad, který zřejmě o vlásek unikl developerským záměrům. Doslova se na ty zplannělé stromy vrhla. Višně z nich rvala po trsech, bylo to zadarmo, bylo to jako v zahradě u babičky. Pecky si uložila do tváří, cestou zpátky z nich vysávala poslední živiny. Jazykem je uhlazovala, myla, když dorazila domů, byly už skoro bez chuti, čisté a tvrdé, věděla, co s nimi udělá. Na podlaze v kuchyni rozložila plán Paříže a pecky na něj vyplivla. Po dlouhém zvažování – hlavně brala v úvahu úhel, pod nímž na to či ono místo po ránu dopadá světlo – se nakonec rozhodla pro

slepe uličku u avenue de Saxe, na niž se jedna z pecek skutálela. David to tam neměl daleko, v té době pracoval jako noční recepční v jednom hotelu poblíž. Navíc – a to byl možná hlavní důvod její volby – mohl zalézt do nenápadného výklenku naproti domu, který se stal předmětem jejich *zkoumání* – což byl další výraz, jímž začala nazývat tu svou hru s časem, světlem a stínem, rytmem, a hlavně s nic netušícími lidmi.

Ráno co ráno musel být David na svém stanovišti s prstem na spoušti a fotografovat ze stejného úhlu, úplně stejného úhlu všechno, co se ve vymezeném políčku mezi osmou a devátou mihlo. Místní si na něj časem zvykli. Zřejmě ho považovali za neškodného podivína, v tom se koneckonců nepletli, pár lidí se s ním dalo občas do řeči, jiní si ho naopak za celý rok nevšimli. Několika kolemjdoucím musel vysvětlit, co v jejich ulici pohledává. Mapuju dění, odpovídal. A někdy dodal, že mu ten úkol zadal statistický úřad. David uměl lhát. Ani jednou nemusel film znehodnotit, takže vznikla nepřerušená série fotek zachycujících den po dni jeden a týž *výsek světa*.

Soubor byl ceněn především jako sociologická výpověď. Teoretici zaměřující se na tenhle aspekt přirovnávali dům k bezpečnostní schránce, obalu,

jeden dokonce použil obrat kukla (někteří nájemníci skutečně vylétávali ven jako načechrání motýli), i když jim neušlo, že pro většinu lidí, kteří do něj vstupovali z pracovních důvodů, znamená především omezení hraničící s nesvobodou, v extrémní interpretaci nesoucí známky vězení. K takové domněnce přivedla teoretika K. P. jedna au pair, která si před nástupem do služby na *hranici vnější a vnitřní zóny* (čili na schodech vedoucích z chodníku k hlavnímu vchodu) vykouřila za jakéhokoli počasí cigaretu, a než za sebou zabouchla dveře, pokaždé se otočila zpátky směrem do ulice a chvíli na ní pohledem setrvala. Jiný teoretik na souboru oceňoval *proces proměny, kdy výchozí nahodile vybraná situace nabývá s každým políčkem filmu na kauzalitě, stává se čím dál předvídatelnější*. Nepochybně měl na mysli starého pána venčícího každé ráno pejska, ačkoli v tomto případě šlo přímo o *determinaci* – dne 18. března vyšel stařec se psem z domu naposledy a pozůstalé zvíře pak bylo v následujících měsících venčeno neznámou osobou, jejíž tvář se objektivu nepodařilo nikdy pořádně zachytit.

Francouzská etuda nabízela příběhy, jejichž konce si každý pozorovatel mohl domýšlet, luštit případné záhady a tajemství. V Čechách měla

úspěch. Podle zlých jazyků hlavně proto, že Hana s Davidem byli ve správném čase na správném místě: těsně po pádu železné opony vystavili svůj soubor v bývalých skladech ministerstva obrany, jejichž ponurá atmosféra umocňovala *volnost a svěžest* vyvěrající z vystavovaných snímků. *Pražskému publiku*, napsal o dvě dekády později ve své doktorandské práci jistý Z. L., *stačilo hodit do práře otevřené klece jakýkoli kus flákoty importované ze svobodného světa, aby se na ni zdejší obec vrhla jako na vybranou delikatesu.*

Hana předjede nákladák – teď, právě teď ho předjela – nákladák naložený rezavými rourami, zahlédne profil řidiče upínajícího pohled před sebe, svalnatou paži vyčuhující ven z okýnka, takového si měla vzít, cítila by se s ním v bezpečí. Kdyby ji objal, hmatatelně by věděla, že je milována.

Už pár let ji blaží nechávat proplouvat obrazy za očima jako mraky. K čemu otiskovat vlastní pohled na svět, když každý má ten svůj? Nadále se zabývala už jen praktickým focením, jak nazývala práce na objednávku. Občas vyfotografovala někoho z rodiny nebo sebe v zrcadle. Byla přesvědčena, že časem právě tyhle snímky nabudou na hodnotě, že ve vzpomínkách udělají jasno.

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy **Viadukt**.

Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.